

## Recension

Olga K. Bogolepova

olga.bogolepova@gmail.com

Е.Н. Пенская & О.Н. Купцова (сост.): *“Невидимая величина”. А.В. Сухово-Кобылин: театр, литература, жизнь*. Москва, Изд. дом Высшей школы экономики, 2024. ISBN 978-5-7598-2668-2, 472 с.

«Я стою один на мосту, который возводил всю свою жизнь, пробуя безнадежно соединить противоположности, найти формулу их примирения в русской государственности и истории. Естественный порядок вещей? Законность явлений? Общественное мнение? Нравственность? Всю жизнь хотел я навести мосты над этой русской пропастью. Русской бездною...».<sup>1</sup> А.В. Suchovo-Kobylin. Anteckningsbok. 18 januari 1887.

Aleksandr Vasilyevich Suchovo-Kobylin var en berömd dramatiker, översättare och filosof, vars arv har intagit en speciell plats i den ryska kulturen från 1800-talet till idag och 2000-talen. Han föddes den 17 (29) september 1817 i Moskva i en av de äldsta adelsfamiljerna i det ryska imperiet. 1834 skrevs Aleksandr in på fysik- och matematikavdelningen vid filosofiska fakulteten vid Moskvas universitet och tog examen 1838 med en guldmedalj för sitt matematiska arbete. Efter att ha blivit fascinerad av filosofi, särskilt Hegels verk, fortsatte han sina studier i Heidelberg och Berlin, varefter han reste mycket i Europa, bodde i Paris och Rom och återvände till Ryssland 1849.

Trots att Suchovo-Kobylin's arbete och liv har uppmärksammats av såväl litteraturforskare som historiker och författare finns det mycket som är oklart, felaktigt och till och med fiktivt i hans officiella biografi. Det finns flera anledningar till detta. När hans sambo Louise Simone Demanche dödades i november 1850 skyndade samhället att anklaga Suchovo-Kobylin för detta brott. Skandalen kom att prägla hans rykte under resten av hans liv, och så förblev det i vissa samtida publikationer. Efter att ha tillbringat sex månader i arrest, kom Suchovo-Kobylin för första gången i kontakt

---

<sup>1</sup> ”Jag står ensam på den bro som jag har byggt hela mitt liv i ett hopplöst försök att förena motsatser, att hitta en formel för deras försoning inom det ryska statsskicket och historien. Tingens naturliga ordning? Fenomenens lagbundenhet? Den allmänna opinionen? Moralen? Hela livet har jag velat bygga broar över detta ryska bråddjup. Den ryska avgrunden...”

med rättsväsendet och blev genom sin egen erfarenhet övertygad om att alla hans rättigheter och ryska lagar var ”ett tomt ljud”. Enligt Suchovo-Kobylin var den ryska staten ett system av legaliserad laglöshet.

Bland hans litterära verk var trilogin *Bilder från det förflutna* (*Картины прошедшего*) — från komedin ”Kretjinskijs bröllop” (1854), till tragedin ”Affären” (1861) och farsen ”Tarelkins död” (1869) — ett resultat av dessa personliga erfarenheter. Suchovo-Kobylin trilogi är ett kontinuerligt drama om landet och alla dess klasser: från de livegna bönderna till de högst uppsatta i den politiska och administrativa apparaten. Det kan dock utan överdrift sägas att Suchovo-Kobylin varken betraktade det förflutna eller landets nutid, utan endast framtiden. Pjäserna kommer att vara aktuella så länge det finns byråkrati, mutor och korruption. I ”Tarelkins död”, som alltid föreföll rebellisk och explosiv för myndigheterna och förbjöds av censuren många gånger och i många år, kan man hitta en återspeglning av dagens verklighet i Ryska federationen.

Suchovo-Kobylin hade personligen en mycket kritisk inställning till Ryssland och den ryska karaktären. Han tänkte hela tiden på vad som tycktes honom (var det bara han?) vara Rysslands mysterium. Han kom till bittra slutsatser:

”Что же нас касается то очевидно, что одна могила может нас, славян, исправить. Для всякого зрячего у него на лбу написано – смерть. Когда ближе, как можно ближе посмотришь на эту Рассею – какая полная и переполная чаша безобразий. Язык устаёт говорить, глаза устают смотреть. Надо зажмуриться и молчать...”<sup>2</sup>

Efter en brand på hans säteri i Kobylinka i Tularegionen år 1899 som förstörde hans stora bibliotek, 20 år av gigantiskt arbete med målet att översätta hela Hegels produktion och opublicerade filosofiska verk, lämnade Suchovo-Kobylin Ryssland för alltid och bosatte sig i Frankrike, i Beaulieu-sur-Mer. Han dog den 11 mars 1903 och begravdes på den lokala kyrkogården.

Den antologi som här recenseras innehåller tjugoåtta artiklar och ägnas åt olika aspekter av Suchovo-Kobylin liv och arbete. Den är baserad på material från en internationell konferens som hölls i Moskva år 2017 på Statens Litteraturmuseum med anledning av tvåhundraårsdagen av dramatikerens födelse.

Boken är indelad i tre större delar. Den första delen ”Kreativitetsproblem” börjar med en artikel som karakteriserar Suchovo-Kobylin som en historisk författare. Andra artiklar ägnas åt historisk och filologisk forskning och litterär analys av den dramatiska trilogin *Bilder från det förflutna*. De ger olika infallsvinklar på de tre pjäserna av Suchovo-Kobylin, vilket bidrar till att 1) klargöra trilogins plats i rysk dramaturgi (eftersom dramatikern vidareutvecklade temat om att avslöja dumhet, girighet och

---

<sup>2</sup> Vad oss anbelangar, är det uppenbart, att endast graven kan förbättra oss slaver. ”Död” står det skrivet på vår panna, för var och en som kan se. När man tittar närmare, så nära det går på detta Ryssland – så vilket glas fyllt till brädden av nedrighet det är. Tungan tröttnar att tala, ögonen tröttnar att se. Man måste knipa ihop ögonen och tåla.”

byråkrati som började med Gogols pjäser) och i utländsk dramaturgi (som en återspeglning av den europeiska vaudevilletraditionen); 2) spåra hur författarens texter och redigeringar – personliga och censurerade – utvecklades; 3) komplettera med ny kunskap och sammanfatta gammal kunskap om den ryska censurans historia i Suchovo-Kobylyns verk. Författarna ger här en förklaring till varför det tog tjugo respektive trettioett år för ”Affären” och ”Tarelkins död” att få godkännande av censuren.

Den andra delen ”Teater” ägnas åt teater- och scenhistorien för Suchovo-Kobylyns pjäser i Ryssland och andra länder. Suchovo-Kobylyns pjäsers scenhistoria inkluderar beskrivningar från ”klassiska” produktioner från 1917 fram till 1930-talet, från de som exempelvis regisserades av Vsevolod Meyerhold på Alexandrinskijteatern i Sankt Petersburg till moderna föreställningar och filmer. Publicerade artiklar innehåller detaljerad information om scentolkningar av pjäser i olika uppsättningar. Här presenteras också material och detaljer om pjäser som sattes upp på teatrar i Italien, Polen, Vitryssland, Jugoslavien och Frankrike, där ”Kretjinskijs bröllop” sattes upp för första gången 1902 på Théâtre de la Renaissance.

Den tredje delen, med titeln ”Ödets arv”, beskriver den dramatiska, nästan detektiviska historien om Suchovo-Kobylyns familjearkivs öde i Ryssland. Revolutionen, massplundring, konfiskering av egendom och förtrycket av familjemedlemmar ledde till att Suchovo-Kobylyns dokument, inklusive brev, anteckningar, fotografier, tidningsurklipp, dagböcker och utkast, började förvaras i olika museer, arkiv och privata samlingar. Detta har lett till att de flesta av dem inte har lästs eller publicerats. Den föreliggande boken fyller delvis denna lucka. I den publiceras flera värdefulla dokument och material som tidigare varit okända för forskare, bland annat om hans systrar, Evdokia Vasiljevna Petrovo-Solovovo, författaren Elizaveta Vasilyevna Salias de Tournemire (Evgenia Tur), och konstnären Sofia Vasiljevna Suchovo-Kobylyna.

Boken innehåller även en bibliografi över nya upplagor av Suchovo-Kobylyns verk och senare publikationer om hans liv och verk. Den sista delen är en repertoartabell över produktioner av Suchovo-Kobylyns pjäser i olika städer i Ryssland under 2000-talet tillsammans med ett namnindex.

Bokens redaktörer framhåller att de såg som sin uppgift att identifiera och utforska kunskapsluckor i syfte att introducera och för forskningen tillgängliggöra tidigare okänt material som förvaras i olika arkiv och konstsamlingar. Dessutom ville de åter kasta ljus över hur Suchovo-Kobylyns verk publicerades och censurerades, något som för honom var mycket traumatiskt. Ytterligare ett syfte var att även lyfta fram Suchovo-Kobylyn och hans familj för dagens publik och ge en introduktion till särdragen i olika uppsättningar och filmatiseringar av dennes dramatiska verk. Författarna har klarat dessa uppgifter. Boken kan rekommenderas inte bara till slavister, filologer, teatervetare och arkivarier, utan också till ett brett spektrum av läsare som är intresserade av ryska språket, litteraturen, teatern och historien.